
WPŁYW TEORII
JERZEGO
WRÓBLEWSKIEGO
NA WSPÓŁCZESNE
PRAWOZNAWSTWO

Pod redakcją
TOMASZA BEKRYCHTA
MARKA ZIRK-SADOWSKIEGO

Wydawnictwo C.H. Beck

Wpływ teorii Jerzego Wróblewskiego
na współczesne prawnictwo

Polecamy nasze publikacje z serii: **Studia i Aplikacje Prawnicze**

Ilona Sądel-Bendkowska

TESTY NOTARIALNE, WYD. 1

Alicja Świczewska

PRAWO KARNE MATERIALNE. TABELE PORÓWNAWCZE, WYD. 1

Alicja Świczewska

ORGANY OCHRONY PRAWNEJ. TABELE PORÓWNAWCZE, WYD. 1

Joanna Zyzik, Ilona Sądel-Bendkowska

PRAWO CYWILNE. KAZUSY, WYD. 1

Mariusz Stepaniuk

**APLIKACJA RADCOWSKA. PYTANIA, ODPOWIEDZI, TABELE,
WYD. 2**

Mariusz Stepaniuk

**APLIKACJA ADWOKACKA. PYTANIA, ODPOWIEDZI, TABELE,
WYD. 2**

Mariusz Stepaniuk

**APLIKACJA KOMORNICZA. PYTANIA, ODPOWIEDZI, TABELE,
WYD. 2**

Katarzyna Czajkowska-Matosiuk

**APLIKACJE PRAWNICZE W PYTANIACH I ODPOWIEDZIACH.
TOM 1, WYD. 4**

Katarzyna Czajkowska-Matosiuk

**APLIKACJE PRAWNICZE W PYTANIACH I ODPOWIEDZIACH.
TOM 2, WYD. 4**

Katarzyna Czajkowska-Matosiuk

**APLIKACJE PRAWNICZE W PYTANIACH I ODPOWIEDZIACH.
TOM 3, WYD. 4**

www.edukacjaprawnicza.pl

Legalis
STUDENT

www.sklep.beck.pl

WPLYW TEORII
JERZEGO
WRÓBLEWSKIEGO
NA WSPÓŁCZESNE
PRAWOZNAWSTWO

Pod redakcją
TOMASZA BEKRYCHTA
MARKA ZIRK-SADOWSKIEGO

Wydawnictwo C.H. Beck
Warszawa 2011

Wpływ teorii Jerzego Wróblewskiego na współczesne prawoznawstwo

Redakcja: *Agnieszka Fiutak*
Projekt okładki: *Robert Rogiński*

Publikacja finansowana ze środków
Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego
jako projekt badawczy Nr NN 110 237839.

Uniwersytet
ŁÓDZKI

**WYDZIAŁ PRAWA
I ADMINISTRACJI**

© Wydawnictwo C.H. Beck 2011

Wydawnictwo C.H. Beck Sp. z o.o.
ul. Bonifraterska 17, 00-203 Warszawa

Skład i łamanie: Wydawnictwo C.H. Beck Sp. z o.o.
Druk i oprawa: Cyfrowe Centrum Druku, Bydgoszcz

ISBN 978-83-255-2722-8

ISBN e-book 978-83-255-2723-5

Spis treści

Wprowadzenie	VII
Wykaz skrótów	XIII
Wykaz literatury	XV
Wpływ koncepcji ontologicznej złożoności prawa i wielopłaszczyznowości metodologicznej prawoznawstwa na ogólną refleksję o prawie <i>Jakub Łakomy, UW</i>	1
Metodologiczne zagadnienia prawoznawstwa. Teoria prawa Kazimierza Opalka i Jerzego Wróblewskiego we współczesnym prawoznawstwie <i>Agata Grabowska, KUL</i>	15
Modele nauk prawnych i edukacji prawniczej według Jerzego Wróblewskiego <i>Sylvia Wojtczak, UŁ</i>	25
Teoria racjonalnego tworzenia prawa Jerzego Wróblewskiego a współczesne prawodawstwo polskie <i>Marcin Winiarz, KUL</i>	41
Jerzego Wróblewskiego koncepcja ustawy o tworzeniu prawa <i>Adam Kasprzyk, KUL</i>	53
Nowoczesna polityka kryminalna w świetle koncepcji polityki tworzenia prawa Jerzego Wróblewskiego <i>Michał Peno, US</i>	67
Między jednolitością a elastycznością stosowania prawa <i>Adam Szot, UMCS</i>	75
Klaryfikacyjna teoria wykładni <i>Jakub Kaczyński, UŁ</i>	91
Ideologia swobodnej decyzji sądowej w koncepcji Jerzego Wróblewskiego <i>Jakub Koperski, UŁ</i>	99
„Łatwe i trudne przypadki” w koncepcji wykładni prawa Jerzego Wróblewskiego <i>Daria Danecka, Kasjan Wiśniewski, UŚ</i>	105

Adekwatność koncepcji sądowego stosowania prawa Jerzego Wróblewskiego do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka	
<i>Anna Koropczuk, UW</i>	117
Systemy informacji prawnej i prawo informatyczne według Jerzego Wróblewskiego	
<i>Martyna Popiołek, UŁ</i>	125
Indeks rzeczowy	131

Wprowadzenie

Minęło dwadzieścia lat od śmierci jednej z najwybitniejszych postaci nauki prawa – Profesora *Jerzego Wróblewskiego*. Jego twórczość wyznaczała kierunki niemalże we wszystkich obszarach prawoznawstwa, czego dowodem jest ogromny dorobek naukowy – nie tylko w ilości napisanych przez niego prac (około 800 pozycji), ale również w nowatorstwie naukowym – który wpływał na myśl prawniczą zarówno w Polsce, jak i na świecie.

Literatura przedmiotu pokazuje, że dwadzieścia lat, które minęły od śmierci tej wybitnej postaci nauki polskiej, to okres, po którym zaproponowane przez niego teorie można poddać wielostronnej analizie i krytyce oraz dokonać podsumowania jego dorobku ze szczególnym uwzględnieniem wpływu intelektualnego na aktualną problematykę prawoznawstwa. Jesteśmy przekonani – jako redaktorzy tej książki – że idea ta została, przynajmniej w pewnym zakresie, zrealizowana. Oczywiście ze względu na ogromny dorobek naukowy *J. Wróblewskiego* nigdy nie było naszym zamiarem wyczerpująco opracować jego spuściznę naukową jako przedsięwzięcie jednorazowe. Mamy jednak nadzieję, że książka ta rozpocznie wydawniczy proces refleksji naukowej nad jego twórczością i jako pierwsza, która skupia w sobie krytykę (w najszerszym tego słowa rozumieniu) jego dorobku naukowego, będzie inspiracją do dalszych opracowań.

Twórczość *J. Wróblewskiego* obejmowała wszystkie obszary problemowe teorii i filozofii prawa i odpowiednio do tego przedmiotem prezentowanych artykułów jest tematyka całości przestrzeni tej dziedziny wiedzy. Ujmując – tytułem wprowadzenia – meritum treści oddanych do rąk Czytelnika artykułów, można wskazać na pięć płaszczyzn refleksji odnoszącej się do twórczości *J. Wróblewskiego*.

Niewątpliwie największym obszarem badań i proponowanych przez niego rozwiązań merytorycznych pozostaje problematyka ogromnego dyskursu stosowania prawa, a w szczególności problematyka wykładni prawa. To zagadnienie zostało poddane obszernej analizie i krytyce w artykułach *Adama Szota* (UMCS), *Jakuba Kaczyńskiego* (UŁ), *Jakuba Koperskiego* (UŁ), *Darii Daneckiej* i *Kasjana Wiśniewskiego*

(UŚ) oraz *Anny Koropczuk* (UWr). Pierwszy z nich podkreśla szczególną rolę ocen w procesie stosowania prawa, a tym samym realizację rozmaitych wartości, oraz zwraca uwagę na szczególną pozycję takich wartości, jak jednolitość i elastyczność stosowania prawa jako metareguł (metawartości) w stosunku do innych wartości realizowanych w tym procesie. Drugi koncentruje się na przedstawieniu istoty koncepcji wykładni klaryfikacyjnej, porównując ją z koncepcją derywacyjną wykładni oraz podkreślając rolę *claritas* jako założenia zdeterminowanego wyborem określonej koncepcji filozoficznej (a dokładnie logicznej) w akceptacji zasady *clara non sunt interpretanda*. Trzeci prezentuje koncepcję ideologii swobodnej decyzji sądowej, uwypuklając szczególną społeczną rolę sędziego jako uczestnika procesu stosowania prawa oraz wykształcenie się szczególnego typu reguł, zwanych prawem sędziowskim. Podkreśla również zakres niebezpieczeństw, jakie wiążą się z przyjęciem tej koncepcji, i kontrowersje z nią związane. Czwarty zawiera bardzo ciekawe spostrzeżenia odnoszące się do niejasności związanej z doбором kryterium oddzielenia tzw. łatwych i trudnych przypadków w procesie stosowania prawa oraz wskazuje na enigmatyczne posługiwanie się pojęciami „trudny przypadek” – „łatwy przypadek”, a także na ogromne trudności z kwalifikowaniem *in abstracto* danego przypadku stosowania prawa jako trudnego albo łatwego. Wreszcie, piąty z wyżej wymienionych artykułów wskazuje z jednej strony na specyfikę orzecznictwa sądów międzynarodowych i niemożliwość adekwatnego stosowania modeli teoretycznych do podejmowanych na ich gruncie decyzji stosowania prawa, z drugiej zaś podkreśla konieczność dostrzeżenia wielowarstwowości tych modeli i wskazuje tym samym na niebezpieczeństwo kryjące się w uogólnianiu oceny ich adekwatności do specyfiki danego organu stosującego prawo. Treść wszystkich wskazanych powyżej artykułów ujawnia nie tylko możliwość wielostronnej interpretacji koncepcji sądowego stosowania prawa i wykładni prawa *J. Wróblewskiego*, ale przede wszystkim pokazuje aktualność teoretyczną budowanych przez niego modeli i obecność proponowanych w nich rozwiązań w dyskusji oraz praktyce prawoznawstwa.

Drugim obszarem zainteresowań działalności naukowej *J. Wróblewskiego* był obszar dyskursu tworzenia prawa, który został przez niego wielostronnie opisany i znalazł swój naukowy wyraz m.in. w takich monografiach, jak „Teoria racjonalnego tworzenia prawa” i „Zasady tworzenia prawa”. Teoretyczna problematyka odnosząca się do dyskursu tworzenia prawa wydaje się być zawsze aktualna ze względu na

pojawiającą się w wielu okresach dynamikę przemian społecznych. Tezę tę w pełni potwierdziła treść artykułów *Marcina Winiarza* (KUL), *Adama Kasprzyka* (KUL) oraz *Michała Peno* (USz). Podobnie jak w dyskursie stosowania prawa treść wskazanych tu artykułów ujawnia obecność rozwiązań i propozycji teoretycznych ujęć modelu tworzenia prawa, a także teoretycznych analiz systemu prawa zaproponowanych przez *J. Wróblewskiego*. Pierwszy z artykułów szczegółowo omawia model racjonalnego tworzenia prawa oraz postuluje potrzebę jego stosowania w znacznie szerszym stopniu niż obecnie i zwraca uwagę na popełnianie błędów w utożsamianiu pojęcia teorii racjonalnego tworzenia prawa z pojęciem racjonalnego prawodawcy. Drugi podkreśla wielki wpływ dorobku *J. Wróblewskiego* na obecny stan techniki legislacyjnej jako wartości poprawy jakości tworzonego prawa. Artykuł analizuje koncepcję ustawy o tworzeniu prawa oraz przedstawia ją z punktu widzenia historycznego, czyli kształtowania się tej wizji, poczynawszy od projektu, a skończywszy na wskazaniu jej elementów we współczesnych rozwiązaniach techniki legislacyjnej. Trzeci z artykułów odnoszących się do omawianej dziedziny działalności naukowej *J. Wróblewskiego* dotyczy zagadnień z obszaru polityki prawa, a dokładnie tego jej fragmentu, który skierowany jest na szeroko rozumianą sferę penalną. Autor podkreśla w nim ogromną rolę preferencji aksjologicznych istniejących w dyskursie tworzenia prawa oraz instrumentalnie nieumiejętne traktowanie prawa jako środka realizacji uznanych przez prawodawcę wartości.

Trzecim obszarem teoretycznej refleksji mającej swój wyraz w wielu publikacjach *J. Wróblewskiego* są zagadnienia metodologiczne odnoszące się do nauki prawa, a w szczególności określenie statusu naukowego prawoznawstwa i jego relacji do innych dziedzin wiedzy. *J. Wróblewski* wielokrotnie stawiał pytanie o naukowość refleksji nad prawem i stosunek prawoznawstwa do innych nauk, a także pytał o możliwość dokonywania takich porównań. Jego twórczość wyraźnie wykazuje tezę o naukowości tej dziedziny wiedzy i zawiera liczne argumenty ją wspierające. Temu obszarowi poświęcone są prace *Jakuba Łakomego* (UWr), *Agaty Grabowskiej* (KUL) i *Sylwii Wojtczak* (UŁ). Pierwszy z wymienionych autorów silnie uwypukla tezę *J. Wróblewskiego* o złożoności ontologicznej prawa i konieczności stosowania wielu metod i technik badawczych w tej dziedzinie wiedzy oraz akcentuje niezbędność współpracy i integracji nauki prawa z naukami pozaprawnymi. Drugi z artykułów szczegółowo omawia poszczególne płaszczyzny badania prawa w ramach zaproponowanego przez *J. Wróblewskiego* ujęcia

wielopłaszczyznowości metodologicznej prawoznawstwa. Z kolei trzeci wnikliwie analizuje przyjęte przez Profesora modele nauk prawnych z perspektywy metodologicznej, aksjologicznej, materialnej i edukacji prawniczej oraz podkreśla, że przyjęcie jednego z wybranych materialnych modeli nauk prawnych ma bezpośredni związek z koniecznością przyjęcia jednego z modeli edukacji prawniczej.

Czwartym obszarem zainteresowań naukowych *J. Wróblewskiego* było zagadnienie mieszczące się w pojęciu informatyki prawniczej. Współcześnie jest ono niezwykle istotne, ale wydaje się, że w refleksji nauki prawa stoi w cieniu obszarów problemowych wskazanych powyżej. *J. Wróblewski* był odważnym nowatorem w rozwiązaniach informatyki prawniczej i jednym z nielicznych, którzy zawsze dostrzegali konieczność konceptualizacji tej problematyki, choć niewątpliwie jest to zapoznany obszar jego działalności naukowej. Tej problematyce poświęcony jest artykuł *Martyny Popiołek* (UŁ), podkreślający istotny wkład naukowy *J. Wróblewskiego* w rozwój informatyki prawniczej i prawa informatycznego.

Piąty obszar naukowej działalności *J. Wróblewskiego* to tematyka, której nie jest poświęcony żaden osobny artykuł, ale która jest zawarta we wszystkich prezentowanych w tej książce pracach, gdyż jest obecna we wszystkich dziełach *J. Wróblewskiego*. Obszar ten zawsze stanowi immanentną część każdej poważnej refleksji naukowej. Chodzi o zagadnienia związane z filozofią prawa i obszarem ogromnej problematyki wyrażającej się w stwierdzeniu, że prawoznawstwo, tak jak każda nauka, szuka swojego uzasadnienia i dokonuje tego na co najmniej dwóch płaszczyznach. Po pierwsze, na płaszczyźnie uzasadnienia samej siebie, a po drugie, na płaszczyźnie uzasadnienia poruszanej przez nią problematyki. Aparat pojęciowy prawoznawstwa, jak i każdej nauki, jest niewystarczający do uprawiania tego typu refleksji, w związku z tym sięga się zwykle do aparatu pojęciowego filozofii. Nauka prawa jest niewątpliwie ogromnym obszarem wiedzy, który wiele czerpie z refleksji filozoficznej, czego doskonałym przykładem jest problematyka obowiązywania zewnętrznego prawa (uzasadnienia prawa), problematyka statycznych i dynamicznych koncepcji wykładni, problematyka ideologii decyzji stosowania prawa, problematyka preferencji aksjologicznych w obszarze tworzenia prawa oraz problematyka języka i działań komunikacyjnych, tkwiących na stałe w sferze społecznej. Treści wszystkich artykułów doskonale pokazują obecność tej niezwykle trudnej problematyki. Pokazują również zdeterminowanie przyjętej teorii przez uznanie pewnej wizji filozofowania i nieuchronność

istnienia tej relacji. Ujawniają tym samym wielość problematyki, która nieustannie wymaga analizowania i krytykowania, a której źródłem są prace *J. Wróblewskiego*. Bez wątpienia wiele elementów jego teorii jest obecnych we współczesnych koncepcjach teoretyczno-prawnych i ze względu na dogłębność rozwiązań takimi zawsze pozostaną, choć oczywiście nie wszystkie z nich wytrzymują współczesną krytykę.

Tomasz Bekrycht

Marek Zirk-Sadowski

Wykaz skrótów

1. Akty normatywne

EKPCz	Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z 4.11.1950 r., Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm. i uzup.
KPC.....	ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, Dz.U. Nr 43, poz. 296 ze zm.
Konstytucja RP.....	Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.4.1997 r., Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.
KPK - ustawa z 6.6.1997 r.	Kodeks postępowania karnego, Dz.U. Nr 89, poz. 555 ze zm.
PrPostAdm	ustawa z 30.8.2002 r. Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi, Dz.U. Nr 153, poz. 1270 ze zm.

2. Czasopisma

Dz.U.	Dziennik Ustaw
M.P.....	Monitor Polski
OSA/Kat.	Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych w Katowicach
OSNKW	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Karna i Wojskowa
PiP	Państwo i Prawo
PS.....	Przegląd Sądowy
RPEiS.....	Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
ZN WPiA UG.....	Zeszyty Naukowe Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego
ZNUJ.....	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego

3. Organy

ETPCz.....	Europejski Trybunał Praw Człowieka
SA	Sąd Apelacyjny
SN	Sąd Najwyższy
WSA	Wojewódzki Sąd Administracyjny

4. Inne

art.	artykuł
itd.	i tak dalej
itp.	i tym podobne
m.in.	między innymi
n.	następna (y)
niepubl.	niepublikowany
np.	na przykład
Nr	numer
<i>op. cit.</i>	<i>opus citatus</i>
pkt.	punkt
poł.	połowa
por.	porównaj
przyp.	przypis
red.	redaktor
rozdz.	rozdział
s.	strona
szerz.	szerzej
t.	tom
tekst jedn.	tekst jednolity
tj.	to jest
tł.	tłumaczenie
tzw.	tak zwany
ust.	ustęp
w.	wiek
wg.	według
z.	zeszyt
zd.	zdanie
ze zm.	ze zmianami
zob.	zobacz

Spis najważniejszej literatury

1. *Adamski A., Bojarski J., Chrzczonowicz P., Filar M., Girdwoyń P.*, Prawo karne i wymiar sprawiedliwości państw Unii Europejskiej. Wybrane zagadnienia, Toruń 2007
2. *Andenaes J.*, Przyszłość prawa karnego. Skandynawskie perspektywy, PiP 1974, Nr 1
3. *Andrejew I.*, Ustawowe znamiona czynu zabronionego. Typizacja i kwalifikacja przestępstw, Warszawa 1978
4. *Bator A.* (red.), Wprowadzenie do nauk prawnych. Leksykon tematyczny, Warszawa 2008
5. *Bodnar A., Wiatr J.J., Wróblewski J.*, Prawo i polityka, Warszawa 1988
6. *Boguni L.* (red.), Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego, Tom III, Wrocław 1998
7. *Brożek B., Stelmach J.*, Metody prawnicze, Kraków 2006
8. *Brożek B., Stelmach J., Zatuski W.*, Dziesięć wykładów o ekonomii prawa, Warszawa 2007
9. *Chauvin T., Stawecki T., Winczorek P.*, Wstęp do prawoznawstwa, Warszawa 2009
10. *Christie N.*, Conflicts as Property, The British Journal of Criminology 1977, Nr 17
11. *Christie N.*, Dogodna ilość przestępstw, Warszawa 2004
12. *Christie N.*, Granice cierpienia, Warszawa 1991
13. *Czapliński W.* (red.), Prawo w XXI wieku. Księga pamiątkowa 50-lecia Instytutu Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 2006
14. *Dawidowicz W.*, O stosowaniu prawa przez organy administracji państwowej, Zeszyty Naukowe Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego 1981
15. *Doliński D., Strelau J.* (red.), Psychologia. Podręcznik akademicki. Tom 1, Gdańsk 2008
16. *Ehrlich S.*, Kilka uwag w sprawie metodologii nauk prawnych, PiP 1964, Nr 11
17. *Falandysz L.*, W kręgu kryminologii radykalnej, Warszawa 1986
18. *Filar M.*, Ochrona jednostki w nowym kodeksie karnym, PiP 1998, Nr 9–10
19. *Gaberle A.*, Od bezpieczeństwa prawnego do bezpieczeństwa osobistego. O kryzysie prawa karnego, PiP 2001, Nr 5
20. *Gromski W.* (red.), Z zagadnień teorii i filozofii prawa. Autonomia prawa, Wrocław 2001
21. *Gromski W.*, Autonomia i instrumentalny charakter prawa, Wrocław 2000

22. *Hart H.L.A.*, Pojęcie prawa, Warszawa 1998
23. *Heck P.*, Das Problem der Rechtsgewinnung, Tübingen 1932
24. *Helios J.* (red.), Z zagadnień teorii i filozofii prawa. Autonomia ze stanowiska teorii i filozofii prawa, Wrocław 2003
25. *Hołyst B.* (red.), Opinia publiczna i środki masowego przekazu a ujemne zjawiska społeczne, Warszawa 1981
26. *Janiszewski B.*, Rozważania o „racjonalności” w dziedzinie prawa karnego, RPEiS 1996, Nr 4
27. *Jankowski Z., Michalski J.*, Ustawa z dnia 10 maja 1985 r. o szczególnej odpowiedzialności karnej. Komentarz, Warszawa 1985
28. *Kalisz A., Prokop-Perzyńska E.*, Podstawy prawoznawstwa w schematach i tabelach, Warszawa, 2008
29. *Korybski A., Leszczyński L., Pieniążek A.*, Wstęp do prawoznawstwa, Lublin 2003
30. *Kość A.*, Podstawy filozofii prawa, Lublin 2005, s. 166–167
31. *Kozak A.*, Granice prawniczej władzy dyskrecjonalnej, Wrocław 2002
32. *Krajewski K.*, Kara i współczesne społeczeństwo (wokół książki *D. Garlanda*), PiP 1992, Nr 5
33. *Krukowski J.*, Wstęp do nauki o państwie i prawie, Lublin, 2004
34. *Kuliński M.*, Regulacje komunikacji elektronicznej w rozwoju społeczeństwa informacyjnego Unii Europejskiej, Warszawa 2010
35. *Lang W., Wróblewski J., Zawadzki S.*, Teoria państwa i prawa, Warszawa 1986
36. *Lernell L.*, Podstawy nauki polityki kryminalnej, Warszawa 1967
37. *Lernell L.*, Rozważania o przestępstwie i karze na tle zagadnień współczesności, Warszawa 1975
38. *Leszczyński L.*, Stosowanie generalnych klauzul odsyłających, Kraków 2001
39. *Leszczyński L.*, Tworzenie generalnych klauzul odsyłających, Lublin 2000,
40. *Leszczyński L.*, Zagadnienia teorii stosowania prawa. Doktryna i tezy orzecznictwa, Kraków 2004
41. *Lombardi-Vallauri L.*, Sagio sul diritto giurisprudenziale, Milano 1967
42. *Lyons D.*, Etyka i rządy prawa, tł. P. Maciejko Warszawa 2000
43. *MacIntyre A.*, Dziedzictwo cnoty. Studium z teorii moralności, Warszawa 1996.
44. *Malinowski A.*, Polski język prawny. Wybrane zagadnienia, Warszawa 2004,
45. *Marek A.*, „Nowy realizm” w polityce kryminalnej Stanów Zjednoczonych – założenia i efekty, PiP 1980, Nr 4
46. *Marek A.*, Prawo karne, Warszawa 2000
47. *Matczak M.*, Summa Iniuria – o błędzie formalizmu w stosowaniu prawa, Warszawa 2007
48. *Mincer M.*, Uznanie administracyjne, Toruń 1983
49. *Morawski L.*, Co może dać nauce prawa postmodernizm?, Toruń 2001

50. *Morawski L.*, Główne problemy współczesnej filozofii prawa. Prawo w toku przemian, Warszawa 2005
51. *Muras Z.*, Podstawy prawa, Warszawa, 2008
52. *Nowacki K.*, Kontrola decyzji opartych na uznaniu administracyjnym, Wrocław 1986
53. *Nowicki M. A.*, Wokół Konwencji Europejskiej. Komentarz do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, Warszawa 2009
54. *Oniszczyk J.*, Filozofia i teoria prawa, Warszawa 2008
55. *Oniszczyk J.*, Stosowanie prawa. Wybrane zagadnienia, Warszawa 2000.
56. *Opalek K.*, Interdyscyplinarne związki prawoznawstwa, *Studia Filozoficzne* 1985, Nr 2-3
57. *Opalek K.*, Metodologiczne i teoretyczne problemy nauk politycznych, Warszawa, 1975
58. *Opalek K.*, Problemy „wewnętrznej” i „zewnątrznej” integracji nauk prawnych, *Krakowskie Studia Prawnicze* 1968, z. 1-2
59. *Opalek K.*, Przedmiot prawoznawstwa a problem tzw. płaszczyzn prawa, *PiP* 1969, Nr 6
60. *Opalek K.*, Swoistość prawoznawstwa a problem integracji, *PiP* 1966, Nr 4-5
61. *Opalek K., Wróblewski J.*, Prawo. Metodologia, filozofia, teoria prawa, Warszawa 1991
62. *Opalek K., Wróblewski J.*, Zagadnienia teorii prawa, Warszawa 1969
63. *Opalek K.*, Zagadnienia teorii prawa i teorii polityki, Warszawa 1986
64. *Orłowski J.*, Uznanie administracyjne w prawie podatkowym, Gdańsk 2005
65. *Peczenik A.*, Płaszczyzny badania prawa, *PiP* 1968, Nr 2
66. *Perelman Ch.*, O Sprawiedliwości, tł. *W. Bieńkowska*, Warszawa 1959
67. *Pieniążek A.*, Socjologia prawa. Zarys wykładu, Kraków 2000
68. *Płatek M.*, Ruch Abolicjonistyczny w Skandynawii – teraźniejszość czy wizja przyszłości, *Studia Iuridica* 1991, Nr XX
69. *Płaszka K.*, Wykładnia rozszerzająca, Warszawa 2010
70. *Rappaport E.S.*, Siedmioletnie nowe doktryny „Obrony społecznej” w burżuazyjnym prawie kryminalnym 1947-1954, *PiP* 1955, Nr 1
71. *Rawls J.*, Teoria sprawiedliwości, tł. *M. Panufnik, J. Pasek, A. Romaniuk*, Warszawa 2009
72. *Roxin C.*, Nowe kierunki polityki kryminalnej, *Przegląd Prawa Karnego* 1990, Nr 4
73. *Sarkowicz R., Stelmach J.*, Filozofia prawa XIX i XX wieku, Kraków 1999
74. *Sarkowicz R., Stelmach J.*, Teoria prawa, Kraków 2001
75. *Seidler G. L.*, Z zagadnień filozofii prawa, Lublin 1978
76. *Spyra T.*, Granice wykładni prawa. Znaczenie językowe tekstu prawnego jako granica wykładni, *Zakamycze* 2006
77. *Stawecki T., Winczorek P.*, Wstęp do prawoznawstwa, Warszawa 2003
78. *Szacka B.*, Wprowadzenie do socjologii, Warszawa 2008

79. *Szerer M.*, Karanie a humanizm, Warszawa 1964
80. *Sztompka P.*, Socjologia, Kraków 2005
81. *Śliwowski J.*, Kara pozbawienia wolności we współczesnym świecie, Warszawa 1981
82. *Turner J.*, Struktura teorii socjologicznej, Warszawa 2008
83. *Unger R.*, Ruch studiów krytycznych nad prawem, Warszawa 2005
84. *Utrat-Milecki J.*, Podstawy penologii. Teoria kary, Warszawa 2006
85. *Wiewiórski W., Wierczyński G.*, Informatyka prawnicza. Technologia informacyjna dla prawników i administracji państwowej, Kraków 2006
86. *Wronkowska S.*, Ustawa o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych, PS 2001, Nr 5 (46)
87. *Wronkowska S., Wróblewski J.*, Projekt ustawy o tworzeniu prawa, PiP 1987, Nr 6
88. *Wronkowska S., Zieliński M.*, Komentarz do zasad techniki prawodawczej, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2004
89. *Wronkowska S., Ziemiński Z.*, Zarys teorii prawa, Poznań 2001
90. *Wronkowska, S. Zieliński M.*, Problemy i zasady redagowania tekstów prawnych. Warszaw 1993
91. *Wróblewski B.*, Język prawny i prawniczy, Kraków 1948
92. *Wróblewski J.*, Contemporary Models of the Legal Sciences, Wrocław 1989
93. *Wróblewski J.*, Informatyka prawnicza – możliwości zastosowania cybernetyki, PiP 1971, Nr 3–4
94. *Wróblewski J.*, Łatwe i trudne przypadki orzecznictwa Sądu Najwyższego, Studia Prawno-Ekonomiczne, 1989 r., t. XLII
95. *Wróblewski J.*, Model racjonalnego tworzenia prawa, PiP 1973, Nr 11
96. *Wróblewski J.*, Modele prawoznawstwa a typy kształcenia prawniczego, PiP 1981, Nr 4
97. *Wróblewski J.*, O naukowości prawoznawstwa, PiP 1965, Nr 8–9
98. *Wróblewski J., Opalek K.*, Prawo – metodologia, filozofia, teoria prawa, Warszawa 1991
99. *Wróblewski J.*, Perspektywy przyszłości racjonalizacji tworzenia prawa, Studia Prawno-Ekonomiczne 1977, Nr 19
100. *Wróblewski J.*, Pojęcie systemu prawa a informatyka prawnicza, Studia Prawno-Ekonomiczne 1980, Nr 25
101. *Wróblewski J.*, Polityka tworzenia prawa a hierarchia wartości, PiP 1983, Nr 9
102. *Wróblewski J.*, Postawa filozoficzna i afilozoficzna we współczesnej teorii prawa, Studia Prawnicze 1966, z. 13
103. *Wróblewski J.*, Prawo a cybernetyka, PiP 1968, Nr 12
104. *Wróblewski J.*, Prawo i homeostaza społeczna, PiP 1982, Nr 12
105. *Wróblewski J.*, Prawo i płaszczyzny jego badania, PiP 1969, Nr 6
106. *Wróblewski J.*, Prawo informatyczne: potrzeby i zakres. Na dziś i na jutro, Gazeta Prawnicza 1976, Nr 3

107. *Wróblewski J.*, Problemy tworzenia prawa, Biuletyn Rady Legislacyjnej 1990, Nr 18
108. *Wróblewski J.*, Problemy unifikacji i integracji prawa przez informatykę prawniczą, PiP 1982, Nr 7
109. *Wróblewski J.*, Rozumienie i wykładnia prawa, Warszawa 1990
110. *Wróblewski J.*, Rozumienie prawa i jego wykładnia, Warszawa 1990
111. *Wróblewski J.*, Sądowe i pozasądowe stosowanie prawa – problemy teorii i ideologii, Studia Prawno-Ekonomiczne 1981, Nr 26
112. *Wróblewski J.*, Sądowe stosowanie prawa, Warszawa 1988
113. *Wróblewski J.*, Teoria prawa – wielopłaszczyznowa, empiryczna czy socjologiczna?, Studia Metodologiczne 1974, z. 12
114. *Wróblewski J.*, Teoria racjonalnego tworzenia prawa, Wrocław 1985
115. *Wróblewski J.*, Tworzenie prawa a wykładnia prawa, PiP 1978, Nr 6
116. *Wróblewski J.*, Ustawa o tworzeniu prawa a pojęcie prawa i prawoznawstwa. PiP 1988, Nr 8–9
117. *Wróblewski J.*, Wartość a decyzja sądowa, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk 1973,
118. *Wróblewski J.*, Wronkowska S., Projekt ustawy o tworzeniu prawa, PiP 1987, Nr 6
119. *Wróblewski J.*, Wykładnia prawa a terminologia prawna, PiP 1956, Nr 5–6
120. *Wróblewski J.*, Zagadnienia teorii wykładni prawa ludowego, Warszawa 1959
121. *Wróblewski J.*, Zagadnienia wielopłaszczyznowości w metodologii współczesnej teorii prawa, Studia Prawnicze 1969, z. 21
122. *Wróblewski J.*, Zasady tworzenia prawa, Warszawa 1989
123. *Zalewski W.*, Sprawiedliwość naprawcza. Początek ewolucji polskiego prawa karnego? Gdańsk 2006
124. *Zaluski W.*, Ewolucyjna filozofia prawa, Warszawa 2009
125. *Zieliński M.*, Derywacyjna koncepcja wykładni jako koncepcja zintegrowana, RPEiS 2006, z. 3
126. *Zieliński M.*, Wykładnia prawa. Zasady. Reguły. Wskazówki., Warszawa 2002
127. *Ziemiński Z.*, Logika prawnicza, Warszawa, 1996
128. *Zimmermann J.*, Prawo administracyjne, Kraków 2005
129. *Zirk-Sadowski M.*, Prawo a uczestniczenie w kulturze, Łódź 1998
130. *Zirk-Sadowski M.*, Wprowadzenie do filozofii prawa, Kraków 2000